

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Tilläggsblad N:o 1

till Tidskrift för Hemmet

20:de årg.

Carl v. Linné och hans fader,

skildrade af hans bror.

Då man beundrar vattenkonsten med alla dess i solskenet spelande strålknippen, der snart sagdt hvarje droppe göres till godo för att uppfånga och mångdubbla ljuset, hvem tänker väl då på den lilla källan på skogshöjden, gömd under fur och sälg men dock i stilla djup speglade himlen, af hvilken den granna vattenkonsten lefver?

En liknande fråga har hos oss uppstått vid läsningen af alla de ståtliga tal, med hvilka man nyligen firat blomsterkonungen Carl v. Linnés minne den hundrade årsdagen af hans död. Hvem har väl vid läsningen af dessa präktiga loftal tänkt på det anspråkslösa bref, hvilket, gömdt i skuggan af den stora mannens minne, men troget återspeglade hans ande, utgör första källan till alla de värtaliga minnesskildringarne? Vi mena det bref i hvilket Linnés broder, Samuel, den så kallade »Bikonungen», med älsklig barnslighet skildrar Linnés hem och ungdom, hans föräldrar, särskildt fadren, samt de intryck, vexlande från sorg och motvilja till fröjd och stolt-het, som de hemmavarande erforo af Linnés vetenskapliga sträfvanden. Brefvet, skrefs på uppmaning af J. Hallenberg då han inom Smålands Nation vid Upsala akademi skulle hålla sorgetalet öfver Linné. »Hallenberg», säger P. Wiesselgren, skref

också några rätt tröga versar för att säga bättre hvad brevet säger i skön enfald.»

Förvaradt i de la Gardieska slägtarkivet återfinnes brevet i de samlingar P. Wieselgren utgifvit ur detta arkiv sid. 199 9 delen, tryckt 1837, men har, så vidt vi känna, sedan icke varit i tryck återgifvet. För att göra det lättare tillgängligt, och uppfriska vännerna af den store Linnés minne med en dryck omedelbart ur källan till alla de lysande tal som hållits till hans ära, meddela vi här Samuel Linnés bref, hvilket dessutom i och för sig är af stort värde såsom framställande i en oefterhämligt naiv bild det enkla, fromma och trohjer-tade lif som lefdes i forntida svenska hem.

»Då vår salige fahr år 1705 flötte til Råshult, som är Capellan Bostället vid Stenbrohult, anlade han en liten trädgård der (ty han var en stor älskare af Botaniken; fast den ej den tiden var som nu) i thenna planterade han åtskilliga växter och helst sådane som hade vacker blomma. Hans unga hustru nygift, som ej förr sedt sådane (nej knapt någon enda Trädgård) tyckte om Trädgårdens behagelighet. I denna Trädgård hade sal. Fahr sjelf med egen hand gjort en upphöjning, såsom ett rundt bord, rundt omkring sängar, örter eller buskar, som skulle repræsentera gästerne, och blomster afbildade rätterne på bordet. Vår Mohr besåg thetta som oftast: under denna tiden aflades min bror; åt sena hösten framvistes täcka blomster för henne, gjorde henne längtande efter våren, då flere skulle sig framte. En from, god och gudfruktig man gjorde för henne tiden kort till våhren. D. 13 Maj 1707 blef för henne en sorgedag; då hon framfödde med största svårighet och lifsfara en välskapad son: ty hon önskat att barnet varit af det ädlare könet, och sade hon: nu har jag (ringa?) skäl för det jag dögt h. e. utstått. Men mannen blef desto gladare och hans glädje betog henne sin sorg, så att de med glädje befordrade thetta sitt förstfödda barn till dopet d. 19 samma

månad. Så snart barnet begynte det minsta kunna attendera, begynte Fadren som var nyfiken, och ganska högt älskade lilla sonen, pryda vaggan med åtskilliga blomster, helst då han kom af trädgården. Följande året tog fadren den lilla sonen med sig ut, stundom i trädgården och stundom ut på gårdet, läggandes ofta barnet på jorden i gräset, och lemnade thy ett litet blomster att roa sig med i handen. År 1708 flöttade föräldrarne till Stenbrohult, då vår far var blefven Pastor i stället för Comminister förrut. 1709 anlade han en Trädgård; transporterade både trä och örter från Råshult, fast ej alla, ty en del stå der ännu. Pilten begynte gå och var fadrens största nöje, jemte Trädgårdsarbetet. Carl såg då sin faders möda såsom af vigt: begynte strax få tyecke derföre; och såsom han var ende sonen, så fick han ock sina sängar uti Trädgården, att sjelf så och ränsa: hvilket uppeldade hans lust. Desse sängar förbyttes sedan i ett kvarter, hvilka kallades *Carls Trädgård*. Carl skulle begynna läsa: nog fanns qvickhet: men hågen var ändå mäst i trädgården; modren bannades häröfver, men fadren tålig, tog sin enda gosse alltid i beskydd och försvar. 1716 var sorgligt, då unga Carl skulle till Wexiö, men än mer då han 1717 introducerades i Scholan. Då varande Rector Scholæ Mgr Daniel Lannærus, fadrens intima vän, bad lilla Carl som oftast till sig, äfven att gå i trädgården, att båda roa sig och äta bär (ty Rector var äfven stor älskare af det som hörde till örtkänningen). Rector frågar Carl lille efter några örter, om han veste den el. den örtens namn. Carl svarar färdigt och frågar äfven Rector tillbakas, Fick ej allenast undervisning, utan ock tillstånd satt fråga efter flere örters namn. Rectors ynnest, som således mer och mer tilltog, gjorde att Carl lille fant sig mycket nöjd, att vistas i Wexiö. Under ferierne hema roade Carl sig med sina syskon, kände vid minsta deras sjukdom på deras puls, gjorde sig af trä åderjern, likasom skulle han dem åderlåta.

Stundom uppsökte han örter att sina systrar dermed curera. Rector, god vän med då Lector och Med. Provincialis Rothman, talar om lilla Carls lust för Botaniken, hvilken kallar Carl till sig, tager honom i sin trädgård, fattar otrol. tycke för pojken och gifver honom frihet städse gå i sin trädgård, der flere slags örter funnos. Carl gör förbehåll hos Assessor Rothman och Rector Lannærus, att de ej skulle yttra hans lust för föräldrarne hvilka aldrig kunde föreställa sig annat, än han skulle bli Theolog. Aldrig besinnande, att deras egen åtgärd laggt grunden hos honom till Botaniqven. Carl gick i Scholen, läsandes sina läxor, ej för annat än blott sken, och att slippa hugg samt se sina kamrater gå ifrån sig i Classerne. En af de största svårigheter blef för Carl att våga upptäcka sitt utvalda vitæ genus för föräldrarne För modren vågade han det platt intet. Ändtl. hände ett behageligt tillfälle för honom: några goda vänner kommo till Stenbrohult: Fadren tager dem med sig i trädgården, de sätta sig kring ett litet bord, der, på dertill gjorda säten, de talas vid under det några glas öhl utdruckos. Under discurerandet säger Fahr: *Ja! det sker alltid, det man har lust för, det har man lycka till.* Carl, som alltid var med när någon gick i Trädgården, tager desse orden ad notam. När Herrskapet var bortrest, och Fadren gick till omtalte bord, går Carl äfven till honom och frågade om det ägde grund som K. Fahr sade när Herrskapet var här? Fahr, som alltid var af gladt sinne och skämtsam, frågade hvad det vore han sagdt? Men Carl ville ha positivt svar. Då säger Carl fadrens ord. Fahr svarar, att det aldeles hade sin rigtighet, *så vida lusten faller på det som är godt,* lade han till. Derpå säger Carl: Ja min fahr, så bed mig aldrig om att bli prest; ty det har jag slätt ingen lust före. Aj, detta var ett dunderslag för en fahr, som alltid hyst så stor kärlek för sin Carl. Han förmådde näppeligen tala; men äntligen häpen och bestört frågar han hvad han då ville bli?

Jo säger Carl, jag vill slå mig till Medicin och Botaniken. Fahr svarar: Du vet dina föräldrars fattiga villkor, och att det studium du vill utvälja är mycket kostsamt. Carl tager fahr på orden och säger; äga de orden grund som min fahr sagt så förser väl Gud offret. Får jag så lycka, som jag har lust, så fattas ej utvägar för mig. Fahr svarar med tårfulla ögon och bedröfvat sinne: Så gifve dig Gud lycka. Jag skall ej tvinga dig till det du ej har lust. Fahr ser efter Carls böcker, så vore de förvandlade från Theologiska till Med. & Bot. Fahr vågade på 1 år ej upptäcka för sin egen så kära hustru, att Carl var Medicus; ty det hade oroat henne mer, om det mer kunnat oroat henne, än om han changerat religionen. Mor får detta omsider med grämlse veta: hade när fått slag. Hennes enda tröst, att hon hade äntå en son Samuel, den man borde akta för Trädgålen. Emellertid tyckte mohr huru matsäck var besvärl. att tillreda innan Carl skulle till Wexiö. Men trösten af Samuel som aldrig fick gå i Trädgården, gjorde sorgen för Carl lindrigare. Under vistandet på Gymnasium var Carl föga af Docentibus afhållen, det af Assessor Rothman des mer. När han till 1727 hade frequenterat Gymnasium utfärdades han till Lunds Academie, der han förmodade, att Prof. och Domprosten Humerus efter löfte skulle befordra honom, ty Humerus var Hr Carl Tilianders styfson. Tiliander, min fahrs morbror, hvilken uppfödde 12 styfbarn i Lekaryd, bland hvilka Humerus var en. När Carl Linnæus kom inemot Stadsporten i Lund, ringdes med alla klockorne, han frågade någon, för hvilken ringdes: svarades: för Profess. Humerus. Här var då ett bevis för unga Linneus att det ej är godt trösta på menniskor, de äro en bräkelig rörstaf. Han blef dock snart af Prof. och Archiat. Kilian Stobæus för sin färdighet i Botaniken härbärgad m. m. Han fant dock att Botaniken ej var då i flor i Lund, som han åstundade. Han begaf sig derföre 1728 hem och strax till Upsala.

Jag bör nämna här hvad jag i hast förbigått. Ifrån 1724 till 27 var hans syssla då han vistades hemma i Stenbrohult, om dagen att läsa och samla örter och insecter. Örterne inlade han i böcker; skref några nota vid dem. Insecterne lade han i ett litet skåp på nålar. En kista hade han stenar uti. Mor var dock glad att han med flit använde tiden på dygd och ej hvad lastbart var. Fadren befordrade hos henne den tanken. Dels Carls nog hastiga sinne, dels och att ej hindra honom från sitt studium ändtledigade honom från informationen för Samuel.

Då han föga öfver ett år bevistat Upsala Academi blef honom uppdraget att vara vicar. i Bot. för Prof. och Arch. Rudbeck. Detta gjorde, att han använde både dagar och nätter på arbete på det studium han hade lust före, hvilket gaf honom både föda och heder. Nu ombytte sahl. mors förrut nästan kallnade sinne. Hon såg sin son vicar. Professor, så ung. Hon var förut i den tanken, att han ej kunde bli annat än en fältskär, och i det stället försorde hon honom läsa för en Professor då han ej var stort mer än tu års Student, Det var nästan ohört. År 1732 blir honom anbefalt resa åt Lappmarken, han tager sina föräldrar till råds: Modren afrådde, fruktande att en så äfventyrlig resa skulle göra dess nyss erhållna glädje och hopp kort; hon skrifver till honom, jemte flera bevekande skäl, denna Clausel: *Uti ditt land du blif och bo; der brnka dig i en rätt tro, der skall dig Gud väl föda.* Men far ställer det i Carls eget godtfinnande. *Du har ej mer än ett lif,* säger han, *att sörja för; finner du det blifva till din framtida befordran, så anropa Gud om hjelp han är allestädes, äfven i de vildaste fjällen. Förtrösta på honom; mina böner till Gud skola följa dig.* m. m. 1732 om vintern besökte Linnæus sina kära föräldrar, eller rättare, kom han hem Julafton under det att föräldrarne läste till bords. Och med hvad glädje blef han då emottagen! Han talade om sin

öfverståndna Lappska resa och huru många äfventyr han genomgått. Hans uppresa var för både honom och föräldrarne så mycket sensiblare, som han yttrade sig aldrig mer få se sin sjukliga och hulda moder. Vid pingstiden får han veta det hans k. moder d. 6 Junii 1733 var blefven död. Brist på pengar gjorde att han anlet sina bekanta ej tala om hans sorg, ty han förmådde ej köpa svarta kläder. 1735 under resan till Tyskland &c. besökte han sin kära fahr, hvilken ehuru han gladdes åt sin k. Carls hemkomst högel. bekymrades att ej kunna lemna nödiga reseogr. Carl visar fadren en stor pung med Rdr dem han förvärfvat sig genom Collegier i mineralogien. Men beder sin fahr endast om ett lent skinn, hvaraf han lät göra ett bälte med 3 rader i bredd af ducater att sy in på lifvet, att i fall annat blefve honom fränstulit, skulle dock detta behållas. År 1738 blef åter L. från utländska resor återkommen, med hjertans glädje af sin kära far emottagen; helst han i gubbens egne händer fick lefverera många sina utgifna böcker; böcker i ett ämne som fadren hade största lust uti. När han sedan sporde honom gift, och gjort ett så hederligt gifte: fått försäkran af Riksens ständer om Profession och än mer erhållit 1741 fullmakt, blef gubben dubbelt glad: Ena hugneliga tidningen förebracktes sahl. Fahr efter den andra: e. g. den Medaillen, som slogs till hans heder 174?, spörja honom Archiater 1747: hans glädje öfver en välskapad son m. m. slikt allt gjorde, att Gubben ofta sade: *Jag har så många vedermälen af Guds nåd och godhet för mina Barn, den ena posten till min glädje efter den andra, att jag ej kan dö.* Det gjorde, att då Gubben 1748 låg sjuk, befalte han alla sina hemmahvarande barn ställa sig upp för hans sjuksäng dagen för hans död.

Vi måste alla 4 ställa oss efter åldern, men Carls rum skulle stå ledigt och öppet. Dernäst Anna Maria, Pastoriska i Wirestad, dernäst Sophia Juliana, Pastoriska i Ryssby, så

Samuel Adjunctus Pastoris & Patris och sist Emerentia, Bfman Brantings fru. Sal. Gubben stälde ögonen länge på sina barn; men sade: *Carl är borta. Han har gjort mig stor glädje. Gud har välsignad mig med 5 barn, som alla gjort mig glädje och aldrig sorg. Nu vill jag lemna Eder, barn! min faderl. välsignelse förrän jag går från Eder. Carl är borta.* Sedan önskade han välsignelse öfver honom och hela hans hus och familj. Sedan välsignade han med händers påläggande en hvar af the andre, önskade ett gladt möte af dem i himmelen: och ville sedan icke mycket tala med barnen. Carl erhöll således begge sina föräldrars välsignelse¹⁾.

Brefvet slutar med en beskrifning på den vidt bekanta stora linden af hvilken slägterna Linnéus, Lindelius och Tiliander tagit sina namn, och hvilken stått mellan gårdarne Lindhult och Jonsboda, från hvilken senare Linnéerna hade sitt ursprung.

»Linnen» fortsätter Samuel »står än full med så kallad *Marquestar*; har bestått af 3 stora afdelningar såsom en af de gamle på altaren befintlige Ljusastakar. Den ena är nedfallen. (Här anmärkes att också en af de trenne släktgrenarne var utgången, men de öfrige florera). Linnen hålles före af de vidskeplige för att vara ett *friträ*, således blir han ej nedhuggen utan förvarad såsom en antiqvitet.»

Ursäktande sig att han blifvit så vidlöftig öfver alla måttan, tillägger brefskrifvaren;

»Nu ändtligen skall jag väl hålla». — — — —

¹⁾ I Carl v. Linnés skånska resa läses Majus 15 följande år 1749.

Stenbrohult: (Annan dag Pingest) »Här fant jag foglarna utödde, boet upbränt och ungarna förskingrade, at jag näppeligen igenkände det rum, der jag sjelf blifvit utkläkt — — — — Mina ungdomsnöjen, de raraste växter, som växa vildt på denna ort hade ej ännu hunnit framkomma.

— — — — Aug. 6. Blomstren, min ungdoms leksyskon, vid Stenbrohult jemte Möklens stränder bad jag nu fara väl.»

Ett par månader senare, 25 April 1778, skrifver han ånyo, och fullständigar skildringen af fadren.

»Af allt jordiskt nöje var botanik det största för min safahr; många rudera vittna än derom både i Råshult och Stenbrohult¹⁾. Jag undrade ofta huru han kunde ha ett så intresserat tycke härför, ty så högt värderade han den minsta och osynligaste växt, som den skönaste välluktande blomma: fast slike ejeller felades i Trädgården i hans tid; han önskade flere species alltid än han hade. Han hade öfver 400 species utländska växter i sin Trädgård. Dagen förr än han blef sjuk sade han: jag går nu aldrig mer i trädgården. Under sjukdomen frågade han icke en enda gång efter trädgården; fast det var 3 Maj gamla stilen, Han dödde (Christi him:f.dag). Men lönen blef att vara far för en så stor Botanicus. Jag har ock väl en naturlig lust för Botaniska sysslor, dock ej så: Men mina döttrar beklaga sig att de ej blifvit af andra könet

¹⁾ »Hvarifrån», frågar sig P. Wieselgren, »hade Fadren fått en kärlek till botaniken, så stark, så verksam, att han redan som fattig Comminister i Småland skaffat sig 400 species utländska växter i sin trädgård (i Råshult)? Dertill svaras, att han otvifvelaktigt fått den naturliga fallenheten utvecklad hos sin morbror Sven Tiliander, pastor i Pjetteryd, med en liten botanisk trädgård i granskapet både af Nils Linnæi födelseort och boningsställe. Hvärest hade denne Smäländske pastorn fått sin kärlek för blomster förd till denna vettenskapliga tendens? Derpå vilja vi nu svara.

Hr. Sven Tiliander, född bland ljungfälten i Sunnerbo, hade som Huspredikant hos GeneralGouverneuren öfver Bre men och Verden (1666—93) Fältmsk. och GeneralAmiralen Frih. Henr. Horn ej blott fått lära Tyska, så att han kunde utgifva en ofta återupplagd Tysk Grammatika, utan ock lära trädgårdsskötsel i den skepnad den nu hos Tyska Furstar och Magnater bedrefs. Och derunder utvecklade sig hos den unga Huspredikanten en sådan lust för blommor och trädgårdar, att han sjelf anlade en dylik i Bremen hos GeneralGouverneuren, och troligen underlättades genom hans der vunna bekantskaper inskaffandet af så många utländska species till pastorsträdgårdar i Småland, bland hvilkas härighet Carl Linnæus sedermera skulle både »afslas» och uppfostras. Linné hade således ett betydligare minne af slägtens beröring med Horniska familjen än det, att hans ena syster hette *Sophia Juliana*. Se här en beröring med vår Aristokrati och en inflytelse af våra tyska eröfringar, som också någon gång kunde tagas i betraktande, om ej för annat, dock för att afvexla monotonien i den vanliga klagovisan.»

och fått profitera af deras farbrors information, då studium Botanicum blifvit af dem utvaldt, så att inclination för Botaniken måtte ärfvas och propageras på barnen.» — — — — —

Om den gifta qvinnans eganderätt.

Efter en mellantid af tre år var frågan om den gifta qvinnans eganderätt ånyo före vid 1877 års riksdag. Det öde som motionen i ämnet denna gång rönt, att afslås utan votering och nära nog utan diskussion, gifver blott en ny bekräftelse på den gamla erfarenheten, att genomförandet af en reform efter en partiell seger, blifver dubbelt svårare. Dertill kommer att när man icke längre stannar vid allmänna fraser eller sväfvande önskingar, utan rycker frågan in på lifvet i bestämdt formulerade ordalag, så verkar detta såsom ett slags sållande, ett frånskiljande af de många som icke rätt gjort sig reda för hvad de tänkt och velat, som icke äro beredda att bjuda spetsen åt motståndet, helst om detta framträder som det hånfulla skämtet, det axelryckande ringaktandet. Alla dessa draga sig nu undan och förhålla sig passiva, om de ock icke egentligen falla ifrån eller öfvergå till andra sidan. Deraf blifver följdén att för den ytlige betraktaren, intresset *skenbart* synes minskadt, ifvern afsvalnad. Här som öfverallt gäller dock att bida sin tid; »tout vient à point pour qui sait attendre.»

Då i fråga om såväl motionen som Lagutskottets betänkande, uppsatser så väl i denna tidskrift som i de flesta tidningar varit synliga, torde här icke behöfva upprepas hvad derom blifvit yttradt; men då nu någon tid sedan dess förflutit och stridens hetta hunnit lägga sig, utan att glömskan ännu fått breda sin slöja deröfver, så torde just rätta tiden

vara inne att lugnt öfverväga hvad man vunnit eller förlorat, hvad man lärt af det framfarna, hvad man kan hoppas för framtiden.

Hvar och en som följt denna fråga med intresse har icke kunnat undgå att anmärka det knapphändiga sätt, hvarmed densamma af 1877 års riksdag blifvit behandlad och affärdad, hvilket isynnerhet visar sig då man vid en jemförelse mellan förr och nu erinrar sig de uttömmande diskussioner om denna samma fråga, som vid föregående tillfällen egt rum, och man frågar sig hvad orsaken härtill mände vara. Men om man verkligen tror på den påyrkade reformen, om man är öfvertygad att den såsom förestafvad af den enklaste rättvisa och fotad på obestriddligt rigtiga förutsättningar, förr eller sednare *måste* vinna erkännande, så torde man ock vara berättigad till det antagande att orsaken till frågans ringaktande denna gång bör sökas i för densamma främmande inflytanden. Det kan måhända icke heller vara allom gifvet, att rätt styra sin motions julle bland de många undervattenströmningar och dolda skär hvilka förvisso icke minst på sednare tider, försvårat kursen på våra politiska farvatten. Då dessutom ett *enskildt* förslag i en så vigtig samhällsfråga svårligen torde kunna påräkna framgång, så var utgången ingalunda oväntad, om man ock trott sig kunna hoppas på ett mera humant bemötande, en hänvisning till lagberedningen, eller ock, enligt en riksdagsledamots förslag, ett ogillande af de anförda grunderna för afslaget. Dermed vare dock huru som helst, det tjenar nu icke mycket till att begrunda huru mycken eller liten vikt som bör fästas vid ett sådant tillfälligt nederlag; de bästa, de mest samhällsnyttiga reformer hafva upprepade gånger varit utsatta för sådana och likväl slutligen brutit sig fram. Hvad man vunnit är att frågan blifvit åter upptagen och omtalad, samt föremål för den allmänna uppmärksamheten, är att »andarne drabbat samman» i tidningarnes spalter, och detta är i sanning

ingen liten vinst. Ett öppet, ja till och med ett hetsigt motstånd är dels oundvikligt, dels snarare att önska än att frukta. Att det denna gång äfven framträdte i en föråldrad form, med hån och smädelse, ett sätt att föra striden, som man på goda skäl trodde för alltid vara öfvergifvet¹⁾, det bevisar att äfven denna sak icke blifvit oberörd af den reaktion, som inom de flesta kulturområden på sednare tiden sökt göra sig gällande, som måhända är ett sista försök att bygga en dam emot den nya tidsandan, att söka utestänga dess lifgivande, friskt strömmande flöden.

Som ett indirekt resultat af dessa riksdagens förhandlingar må äfven nämnas de många, synnerligen lifliga diskussioner, som flerstädes inom enskilda kretsar egde rum. Härigenom har ock blifvit ådagalagdt att frågan ännu är alltför litet känd och uppmärksammas, och att enligt mångas åsigt, man förgäfvades vid Riksdagen skall söka vinna någon framgång för det ena eller andra förslaget, förrän man mera än hvad hittills skett, vunnit stöd och erkännande af den allmänna meningen i landet, och gällde detta särskildt landtbefolkningen och allmogen. En så genomgripande förändring behöfver lång tid att mogna och frågan derom har därför icke blifvit för tidigt väckt, men man har måhända trott att växt- om icke skördetiden snart vore inne, då i sjelfva verket utsädeskorvet ännu icke allestädes blifvit nedlagdt eller hunnit rotfästa sig. Här visar sig alltså ett vidsträckt fält för den verksamhet som *Föreningen för gift kvinnas eganderätt* sökt organisera. Det vore dock mycket önskligt att denna förening jemte utgifvandet af skrifter äfven kunde få det mundtliga ordet i sin tjänst, att under innevarande vinter föredrag kunde anordnas, hvilka på ett lättfattligt och åskådligt sätt redogjorde för saken. Detta är dock ingen lätt uppgift och torde kunna lösas endast genom att så vidt möjligt är, särskilja de två element hvilka här

¹⁾ Se Tidskrift för Hemmet, 19 årg., sid. 169.

förenas, det *lagliga* och det *sedliga*, det juridiskt vetenskapliga och det allmänt praktiska, och det är just på den grund att detta sednare element *deri* ingår och har öfvervägande betydelse, som äfven den icke lagkunnige, som qvinnan sjelf har rätt och pligt att i dessa sträfvanden taga del.

Det är som bekant genom stiftandet af ofvannämnde Förening som första gången ett upprop utgått till qvinnan att äfven i principfrågor göra sin röst hörd, första gången hon kallats till samfäldt verksamhet då icke välgörenhets- eller uppfostringsfrågor varit å bane.

Att detta af mången icke ses med blida ögon är naturligt, dels redan blott därför att det är något nytt, dels ock emedan mannen icke gerna vill erkänna hennes rätt till sjelfständig och lika berättigad handling vid hans sida. *Under sig*, det finner han naturligt, *öfver sig* må ock vara, men *bredvid sig*, med samma rätt och samma pligt, samma fordringar och samma ansvar, det torde vara honom svårast att gå in på. Som Mahomets likkista skall qvinnan sväfvä mellan himmel och jord, än tillbedd, än förnedrad, och ännu torde man hos många finna den åsigt att hennes egentliga uppgift är att behaga, lika godt med hvad medel och för hvad ändamål, att ödmjukt böja sig för mannens: sic volo, sic jubeo! Få torde ock ännu de män vara, hvilka verkligen kunna älska en begåfvad, sjelfständig, oberoende qvinna, om de än icke kunna neka henne sin aktning ¹⁾).

¹⁾ En liten anekdot om denne mannens ömtåliga maktfullkomlighet må här finna sin plats:

En redan till åren kommen enkeman friade till en qvinna af stadgad ålder, som redan i flere år väl och omtänksamt svarat för både sin person och sin förnögenhet. Lysning skulle uttagas och brudgummen, som hört att giftomanna-institutionen blifvit afskaffad och troligen ansåg detta liktydigt med att brudens bifall vore obehöfligt, begaf sig jemte sitt vittne till presten. De återvände med oförrättadt ärende, för att med åtskilligt besvär och tidsutdrägt anskaffa ett bevittnadt skriftligt intyg på brudens samtycke. Men den vida enklare utvägen att brud och brudgum *tillsammans* hade infunnit sig hos presten, ansågs opas-

I en uppsats öfver qvinnans rättsliga ställning af en utmärkt dansk rättslär, yttras bland annat att intresset för dessa frågor här i vårt land skulle vara vida större än i grannländerna. Det är dock att befara, att afståndet och någon obekantskap med våra förhållanden inverkat på omdömet, ty äfven hos reformens vänner, äfven hos dem som tala ganska högt och varmt för saken, är det som alltid, så långt ifrån teori till praktik, från allmänna välklingande fraser till hvars och ens enskilda förhållanden. Dertill kommer att äfven denna sak anses som »endast en qvinnofråga» — en uppfattning som icke nog energiskt kan bekämpas! Om man i allmänhet icke kan och bör skilja mannens och qvinnans intressen i rent menskliga frågor, hur mycket mindre då det gäller mannens och hustruns! Icke blott skaldens ord, men hvarje tids erfarenhet bekräftar att

»tillsammans stiga de och falla»,

att hvad som förnedrar den ena, icke kan upphöja den andra, att verklig äktenskaplig lycka icke kan finnas utan att för båda makarne vara gemensam. Men i samma mån qvinnan genom bättre uppfostran och friare verksamhet fått öppna ögon för livvets och samtidens högre intressen, i samma mån hon känner sig manad att taga del i det stora utvecklingsarbetet omkring henne, i samma mån blifver hennes ofria och i allo beroende ställning som maka och moder alltmera tryckande, alltmera oförenlig med sann äktenskaplig lycka. Man invänder måhända att sed och bruk förändrat allt detta, att en tyrannisk man, en underkufvad och förtryckt hustru hör till undantagen; men äfven om sådana förhållanden aldrig

sande, om icke rent af förnärmande för brudgummen; sådant hade ju aldrig brukats, att »ta ut lysning» hade i alla tider varit männens ensak: När fördomen är så djupt rotad i så obetydande ting, hur föga utsigt är det då icke att förordet, som i dess nuvarande utsträckning medgifver *möjligheter* till nära nog allt som blifvit begärtdt, någonsin skall blifva allmänt brukligt, eller att boskilnadslagen någonsin annat än vid sällsporda undantagsfall skall komma att anlitas.

funnes, är det ändå för mycket att de under nuvarande lagar *kunna* finnas. Och tyvärr! de finnas nog äfven, oftare än mången vill tro. Kunde man med sagans trollspegel i sin hand blicka in i hjertan och sinnen och se hvad som döljer sig under det blida leendet, det vänliga uttrycket, så skulle man rätt kunna förstå sanningen i dessa ord »att de tårar äro bitt-rast som aldrig gjutas», och man skulle ej vara så färdig att trösta sig med att allt är väl bestäldt, att »intet behof af förändring förefinnes!»

Det har förut blifvit anmärkt att i allt som rör denna och qvinnofrågan i allmänhet, vilseledande och begreppsförvirrande uttryck ofta blifvit begagnade. Så har varit särskildt med ordet egendomsgemensamhet, så är ock med framställningen af familjen som en ny ideell personlighet, för hvilken hustruns rätt måste vika. Härom yttras i en utländsk tidskrift: »Gemensamheten i egendom torde hafva haft sin förebild i det undantagsförhållande till hvarandra och till barnen, i den gemensamhet i alla de högsta och bästa andliga och sedliga intressen som betingas af den äktenskapliga föreningen; men denna behöfver ingalunda stödjas af egendomsgemensamheten äfven om gemensamheten blifver verklig och icke blott ideel. De största affärer bedrifvas af bolag eller kompanjoner, enligt olika stadgar, ingenstädes dock utan att vara grundade på likställighet. Endast i äktenskapsbolaget säger man att af de två uppstår ett tredje, familjen = bolagsfirman, hvilken måste representeras af *en* och denne skulle af både lag och moral bestämmas att vara mannen. Men huru kunna då andra affärer gå utan denna förut bestämda maktfördelning? Det är sannt, äktenskapet är något annat än ett bolag, men just de punkter hvari det skiljer sig derifrån, borde göra likställigheten lättare, icke svårare. Två kompanjoner bindas *blott* af gemensamma intressen, icke af känsla, deras förbund är icke besegladt af en högtidlig ed, riktas icke af hemlifvets associationer, fästes ej

af det omkring dem uppspirande nya släktet som de kallat till lif. Om nu allt detta oakadt, kompanjonskap med full likställighet är möjligt i andra fall, är det då icke dårskap att tvifla, att så skulle blifva äfven mellan makar? Om lagen, sedvänjan, samhället, alla erkänna likställighet i förra fallet, hvarför icke i det sednare?

Det är dock vida lättare att inom äktenskapet rätt fördela arbetet och intresset till olika områden och derföre är ock antagligt att den dubbla styrelsen af familjen skall medföra mindre fara för kollisioner. I nio fall af tio tillfaller det yttre departementet mannen, det inre hustrun, och allt ordnar sig mera naturenligt i detta fall än annars hvarje maktfördelning emellan delegare. Tvenne sådane kunna komma i strid om hvem som skall köpa eller sälja, hvem föra böckerna, hvem göra ett eller annat arbete, men allt detta ordnar sig vanligen af sig sjelf mellan makarne. Till och med i fråga om barnen, hvarest ligger största faran för oenighet, finnes en regel uppställd af Jean Paul: »mödrar sätta komma och semikolon, fäder punkt och kolon i barnens lif.»

Om någonsin ett axiom åter och åter blifvit upprepadt så är det väl att modrens inflytande är störst på sonen, att utmärkte män hafva haft utmärkta mödrar. Men makans och modrens ställning har relativt *försämrats*; för hvarje steg framåt och uppåt som den ogifta qvinnan tagit, har den gifta qvinnan stannat allt längre tillbaka. Må man dock besinna hvad det innebär att ställa modren så, att hon i frihet och sjelfbestämningsrätt står efter sin egen dotter! Vår tid är en praktisk tid, och den reder sig illa som i kampen för tillvaron, i den allas strid med alla, hvari ingen undgår att blifva indragen, endast har ideella och andliga vapen till sitt föfogande. Den som i våra dagar är så rättslös, så ekonomiskt vanmäktig som den gifta qvinnan, hvilken anses minderårig då det gäller hennes egendom, men myndig blott då det är

fråga om hennes felsteg, den kan icke fylla sin kallelse, verka sin lifsgerning så som sig bör, som vår tid framför andra behöfver och fordrar det. En allmän och berättigad klagan spörjes att det saknas *karakterer*, att man så ofta förgäfves måste söka lämpliga personer till fyllande af viktiga värf och framstående platser. Staten grundar sig på familjen, på hemmet, men hemmet är ju »qvinnans kungarike!» Gif då åt makkan, åt modren rätt och pligt att skapa ett hem hvarest hon vid mannens sida, med friheten att handla, äfven bär ansvaret för sina handlingar, hvarest de tu blifva till ett i kärlekens och det ömsesidiga förtroendets, icke i lagens och det ensidiga tvångsherradömet's namn, och vi skola se om icke mannen, som sjunker med och genom qvinnan, skall kunna höja sig med och genom henne, om icke ett kommande slägte åter skall kunna framvisa utmärkta söner af utmärkta mödrar.

L. N.

Vackra minnesvårdar.

Så kalla vi de storartade, i laga form stadfästade, gåfvor, hvarmed *Generalkonsul J. W. Smitt* samt *Fru Wilhelmina Hierta*, född *Fröding*, hedrat dem kära minnen, på samma gång de gagnat samhället. Den förstnämnde, Generalkonsul Smitt, har såsom en hyllningsgård åt sin för många år sedan affidne fader, *W. Smitt*, skänkt till Stockholms Högskoleförening 100,000 kronor; den sistnämnda, Fru *W. Hierta*, har likaså till Högskoleföreningen gifvit 100,000 kronor, samt derjemt öfverlemnadt till en särskild styrelse 400,000 kronor — båda dessa storartade donationer ägnade åt minnet af hennes affidne make, *L. J. Hierta*, hvilken så verksamt bidragit till sitt fäderneslands konstitutionella och ekonomiska utveckling.

Denna storartade frikostighet är icke blott märklig för gåfvornas belopp och för det sätt hvarpå gifvarne sammanparat klokhet med välgörenhet, utan kanske ännu mera därför att gåfvorna äro sjelfförvärfvade frukter af mångårig försakelse under ett lika redbart som hårdt och mödosamt arbete. Vore det icke att träda grannlagenheten för nära skulle man här kunna för efterverlden teckna lärorika drag ur tvänne arbetares lif: den ene gifvaren sjelf, den andre den, hvilkens minne genom gåfvan förvaras.

Vi inskränka oss här till att endast upptaga de i flera hänseenden efterföljansvärda gåfvobrefven, hvilkas innehåll bör af samtid och efterverld i tacksamt minne bevaras.

Generalkonsul Smitts donation.

Till Högskoleföreningens i Stockholm styrelse!

För att i min mån bidraga till förverkligandet af den fosterländska tanken, att hufvudstaden må erhålla en högskola, och jemväl i ändamål att hedra minnet af min aflidne fader referendarien i riksgäldskontoret Wagener Smitt, skänker jag härmed till högskolan ett hundra tusen kronor, hvilka bifogas i ett Stockholms handelsbanks till betalning uppsagdt depositionsbevis, att af styrelsen förvaltas på följande vilkor, hvilka icke få i någon minsta mån, icke ens med k. m:ts tillstånd, rubbas eller ändras, vid påföljd, att eljest hela kapitalet jemte den ränta, hvarmed det blifvit under tidens lopp ökad, skall återgå till mig eller tillfalla mina arfvingar eller rättsinnehafvare.

Dessa vilkor äro:

1:o. Att kapitalet jemte derå upplöpande ränta intill dess donationen vinner användning, äfvensom den ränta, som på sätt här nedanför stadgas, bör till kapitalet läggas, skall bilda en särskild, i all tid orubblig fond; samt särskildt i styrelsens

räkenskaper bokföras och årligen redovisas, hvilken fond skall kallas »*Minne af Wagener Smitt till kemiska undervisningen*».

2:o. Att hvarken kapitalet eller någon del deraf eller af dess afkastning får användas till byggningar eller till utgifter för annat ändamål än det i detta donationsbref bestämda.

3:o. Att kapitalfonden, äfven sedan dess afkastning börjat för donationens ändamål användas, alltid skall hvarje år ökas med en femtedel af inflytande årsräntan å hela fondens belopp enligt nästföregående årets bokslut.

4:o. Att fondens öfriga årliga afkastning, således fyra femtedelar af årsräntan, skall användas till aflönande af en professor eller lärare i kemi vid högskolan, eller till tvänne eller flere sådana platser, då fonden så tillvuxit, att dess årliga afkastning, under fortsatt tillämpning af bestämmelsen i tredje punkten blir större än hvad som må anses för allenast en lärare lämpligt och erforderligt.

5:o. Att, om och när under tidens lopp fondens tillgångar möjligen blifva större än som erfordras för hela den kemiska undervisningen vid högskolan, aflöning utaf fonden till lärare i andra naturvetenskapliga grenar och i juridik må ske, dock städse med tillämpning af hvad i tredje punkten bestämmes.

6:o. Att fondens afkastning icke får användas förr än, och detta senast inom tio år, högskolan, med afseende å kompetens för dess lärjungar att vinna befordran i statens tjänst, erhållit full likställighet med universiteten i Upsala och Lund; samt

7:o. Att till framtida säkerhet för dessa vilkors uppfyllande detta donationsbref bör före innevarande års slut i Stockholms rådstufvurätts protokoll intagas samt bevis deröfver mig meddelas.

Stockholm den 11 Oktober 1877.

J. W. Smitt.

Fru Hiertas donationer.

Till Stockholms Högskoleförening.

Till minne af min älskade make Lars Johan Hierta och i ändamål att söka verka för sunda och frisinna politisk-ekonomiska grundsatser samt för befordrandet af heder och tro i handel och vandel och för att derigenom fullfölja hans osvikliga sträfvan för folkets väl, förbinder jag mig härmedelst att den 23 Jan. nästkommande år till Stockholms Högskoleförening öfverlemna en summa af Etthundrade tusen (100,000) kronor i Sveriges Hypotheksbanks femprocentsobligationer att användas för upprättandet, i sammanhang med den blifvande Högskolan, af en professur i *Nationalekonomi* och vill jag tillika att vid denna gåfva följande villkor skola vara fästade:

1:o. Ifrågavarande professur skall för all framtid benämnas *Lars Hiertas professur i Nationalekonomi*.

2:o. Att vid utnämning till den ifrågavarande professuren afseende endast fästes på erkänd förmåga och duglighet samt på frisinna åsichter, men icke på tillfälliga kvalifikationer, såsom tjensteår, kön, nationalitet m. m., så vida ej, i det sistnämnda afseendet, språket skulle lägga öfverstigliga hinder i vägen.

3:o. Att kapitalfonden äfven sedan dess afkastning börjat för donationens ändamål användas, alltid skall hvarje år ökas med en femtedel af inflytande årsräntan å hela fondens belopp, enligt nästföregående årets bokslut.

4:o. Att fondens öfriga årliga afkastning, således $\frac{2}{5}$ af årsräntan, skall användas till aflönande af en professor eller lärare vid Högskolan i Stockholm eller till tvenne eller flera sådana platser, då fonden tillvuxit, så att dess årliga afkastning, under fortsatt tillämpning af bestämmelsen i 3:dje punkten, blir större än hvad som må anses för allenast en lärare lämpligt och erforderligt.

5:o. Att om och när under tidens lopp fondens tillgångar möjligen blifva större än som erfordras för undervisningen i Nationalekonomien, aflöning då till lärare i andra, helst dermed närslägtade vetenskaper, t. ex. Sociologi, må ske, dock städse med tillämpning af hvad i öfriga här fastställda stadganden bestämmes. Äfven dessa lärareplatser skola bära min makes namn.

Stockholm i Oktober 1877.

Wilhelmina Hierta,
född Fröding.

Lars Hiertas Minne.

Till minne af min älskade make, Lars Johan Hierta, och för att resa honom en varaktig och honom värdig minnesvård, samt för att verka i hans anda för mensklighetens och fosterlandets väl, donerar jag härmed en summa af Fyrahundratusen kronor till en fond som skall bära namn af *Lars Hiertas Minne*; förbehållande jag mig dock den ränta, som under min återstående lifstid på detta kapital förfaller.

Denna fonds mål är att fritt och oberoende verka för det menskliga framåtskridandet och detta hufvudsakligen genom att framkalla och befordra sådana vetenskapliga upptäckter och uppfinningar, sociala förbättringar och frisinnade reformer, som kunna blifva till välsignelse för menskligheten i allmänhet och särskildt för Sveriges folk. Dervid böra förnämligast afses sådana ändamål, hvilka icke af staten eller kommunen kunna påräkna tillräckligt understöd.

Fonden afser hufvudsakligen att verka:

1. *Genom understöd till speciella undersökningar och till utredning af viktigare sociala och vetenskapliga frågor.*
2. *Genom bidrag till vetenskapliga och mekaniska arbe-*

tens utförande, särskildt då det gäller nya upptäckter och uppfinningar.

3. Genom bidrag till sådana företag, som kunna verka till folkets uppfostran i en moralisk och frisinnad anda.

4. Genom uppmuntran af och undervisning i allmännyttiga slöjder och näringar.

5. Genom aflöning för vissa år till utmärkta män och kvinnor, hvilka kunna verka välsignelserikt, vare sig inom de vetenskapliga, de sociala eller de industriella områdena.

Fonden förvaltas af en styrelse. Utaf den afkastning fonden efter min död lemnar skall allt framgent minst $\frac{1}{50}$ läggas till kapitalet, på det att fonden må i någon mån vinna tillväxt. I fonden kunna ytterligare bidrag upptagas och med den samma införlifvas, der ej bidragen lemnats med vilkor, som äro stridande mot de i detta donationsbref stadgade grunder för minnesfonden.

Styrelsen utgöres till en början af mina döttrar Ebba Lind af Hageby och Anna Retzius, jemte *tre* eller *fem* af dem utsedde sakkunnige ledamöter. Vid ledamots afgang kompletterar styrelsen sig sjelf, till dess mina båda ofvan nämnda döttrar afgått. Derefter väljes ny styrelse sålunda, att Vetenskapsakademien utser *två*, Tekniska högskolan och Carolinska institutet utse hvardera *en* ledamot, samt tillsvidare Stockholms stadsfullmäktige *tre* ledamöter, men då Högskolan i Stockholm kommit i gång och trädt i verksamhet, öfverlättes till den samma att i stadsfullmäktiges ställe utse de *tre* sist nämnde ledamöterna.

Styrelseledamöterna, med undantag af mina ofvan nämnda döttrar, väljas för tre år i sender, men kunna återväljas. Styrelseledamöterna uppbära icke något arvode för sin förvaltning. Styrelsens ekonomiska förvaltning granskas årligen af tre revisorer, som utses af Stockholms stads fullmäktige eller, sedan Stockholms högskola trädt i verksamhet, af dess styrelse. Stads-

fullmäktige eller Högskolestyrelsen eger afgöra huruvida ansvarsfrihet för förvaltningen skall meddelas eller icke. Vägras ansvarsfrihet, ankomme det på Stadsfullmäktige eller Högskolestyrelsen att å fondens vägnar utföra den talan och vidtaga de öfriga åtgärder, som deraf må föranledas.

Med ledning af de grundbestämmelser jag nu meddelat, äger den styrelse för fonden som först konstitueras, antaga och fastställa detaljerade stadgar för förvaltningen af fonden och disponerandet af afkomsten af densamma. Skulle ändring af de sålunda fastställda stadgarna i tidernas lopp finnas erforderliga, må sådan ändring af fondens dåvarande styrelse beslutas; men beslutet gäller icke till efterrättelse förrän det blifvit underställt den myndighet, som utser revisorer och denna myndighet fastställt detsamma.

Om beslutet befinnes vara stridande mot de här uttalade grunderna för minnesfonden, må fastställelse derå ej meddelas.

Skulle Vetenskapsakademien, Carolinska Institutet, Tekniska Högskolan eller Stockholms Högskolestyrelse komma att upphöra, eller någon af dem mot förmodan icke vilja åtaga sig de uppdrag jag i detta donationsbref åt hvar och en af dem gifvit, äger fondens styrelse att anförtro samma uppdrag åt annan lämplig auktoritet.

Stockholm i December 1877.

Wilhelmina Hierta,
född Fröding.

Qvinnan och Postverket.

I *l'Union Postale*, en i Bern utgifven tidskrift, förekomma följande uppgifter rörande användandet af qvinnor i postverkets tjänst inom olika länder. Den utsträckning detta erhållit och

sättet, hvarpå det tillämpas, äro betecknande nog för kvinnans sociala ställning i de resp. länderna.

I Nordamerikas Förenta Stater uppgår antalet till närmare 4,800; ingen åtskilnad göres der emellan män och kvinnor i afseende på ställning och aflöning, hvilken sistnämnde för postskrifvarne varierar mellan 900 och 1,600 dollars och för postmästarne är beroende af postbefordringens omfång.

I Storbrittanien äro omkring 1,460 kvinnor anställda i postverkets tjenst i London, Edinburgh och Dublin, hufvudsakligen vid *Post Office Saving Banks* (post-sparbanker) och andra kassakontor, såsom *clerks*, *counterwomen* och *female returners*. Deras aflöning varierar mellan 36 och 150 £, och de kunna ej befordras till högre befattningar inom embetsverket. För bestämmande af antalet föreståndarinnor och biträden vid mindre postkontor i landsorten saknas nödiga statistiska uppgifter.

I Frankrike kunna 2:dra, 3:dje och 4:de klassens postkontor innehafvas af kvinnor, bland hvilka enkor efter eller nära anhöriga till aflidne civila embetsmän af lägre rang ega företräde. Deras antal beräknas till ungefär 3,200 och aflöningen till mellan 800 och 1,800 fres.

I Schweiz uppgår antalet af sålunda sysselsatta kvinnor till circa 400. Deras aflöning är ej uppgifven, men säges vara lägre än för män i samma tjenstegrad.

I Sverige innehafvas (vintern 1878) postbefattningar af 214 kvinnor, bland hvilka 2 äro föreståndarinnor för postexpeditioner med en aflöning af 1,200 kr., 108 för poststationer med lönevilkor vexlande mellan 75 och 600 kr., samt 34 extra ordinarie postskrifvare med arvoden varierande mellan 600 och 900 kr.; de öfriga äro enskilda biträden åt postmästare.

I Italien medgafs först 1870 rättighet åt kvinnor att bestrida befattningar inom postverket, hvilka inskränka sig till förestående af mindre postkontor. Enkor, döttrar och systrar

till civile embetsmän af lägre rang och till soldater ega företråde. De anses dock blott såsom postverkets agenter och innehafva ej någon sjelfständig ställning. Aflöningen rättar sig efter rörelsens omfång. Antalet af sålunda anställda qvinnor uppgår knappt till 100.

I Danmark kunna qvinnor antagas till föreståndare för postkontor af lägsta klassen, till postskrifvare och brefbärare med en aflöning beroende af omständigheterna. Deras antal är 45 à 50.

Inom Tyska Kejsardömet användas qvinnor endast i de länder, som förut haft sjelfständig postförvaltning. Största antalet förekom i Sachsen, der de voro likställda med män inom samma tjenstegrad. Der likasom i Storhertigdömet Baden och några mindre tyska stater innehafvas ännu postbefattningar af qvinnor. Men, som den nu varande General-Postdirektören ¹⁾ för tyska riket med bestämdhet uttalat sig mot användandet af qvinnor i postverkets tjenst, anses ej troligt att vid dessas afgång samma platser ånyo komma att besättas

¹⁾ År 1872 ingafs af de förenade tyska fruntimmersföreningarne genom Lette-Verein i Berlin till tyska riksdagen en petition, som afsåg att vinna tillträde för qvinnor till befattningar vid jernvägsexpeditioner, post- och telegrafverket. Den kommitté, som fått sig uppdraget att förbereda frågan, förklarade den lämplig att tagas i öfvervägande af riksdagen. Vid den diskussion, som i följd deraf uppstod, yttrade sig Generalpostdirektören Stephens *mot* qvinnors antagande i postverkets tjenst och anförde för sin åsigt följande skäl: 1:o af grannligheten, för att ej utsätta fruntimmer för de obehag, hvilka för dem kunde uppstå under utöfvandet af sådan befattning; 2:o af försigtighet, för att ej blottställa postverkets hemligheter, då man af en medlem af kvinnokönet ej kunde begära en egenskap — förtegenhet — som helt och hållet vore stridande mot hennes natur; 3:o af mänhet för postverkets intressen, då genom qvinnors antagande ett ofta timande ombyte vore att befara, enär en sådan lifsuppgift ju ej vore att anse såsom deras egentliga kallelse och man ej kunde bestämma någon ålder, som absolut försäkrade kvinnan mot äktenskaps ingående. Han afslöt sitt föredrag med en försäkran, att kvinnans sanna intressen bättre tillgodosågos, om man höjde tjenstemännens löner och derigenom underlättade äktenskaps ingående. Oaktadt detta motstånd segrade petitionärerna med en knapp majoritet, som hänvisade frågan till rikskanslerens bepröfvande, men detta synes dock ej hafva medfört några för saken särdeles gynnande resultat.

af fruntimmer. Postmästare tillåtas dock att betjena sig af nära qvinliga anhöriga såsom enskilda biträden.

I Würtemberg och Bäjern, hvilka ännu bibehålla sjelfständig postförvaltning, användas qvinnor. I det förstnämnda såsom föreståndarinnor för mindre postkontor, skrivvare och enskilda biträden. Bland de tyska staterna har detta land mest gynnat qvinnan i ifrågavarande hänsende. I Bäjern eger endast ett fåtal qvinnor anställning vid postverket, egentligen såsom enskilda biträden.

I Österrike kunna qvinnor användas för emottagandet och utlemnandet af bref, samt vid försäljning af frimärken. Detta anses dock blott såsom ett experiment, om hvars ändamålsenlighet tvifvel ännu förefinnas.

I Ungern uppgår antalet till mellan 1 och 200, hvaribland öfver 100 äro föreståndarinnor för postkontor med en aflöning varierande mellan 300 och 1,000 fres.

I Belgien kunna postmästare vid smärre postkontor uppdraga utförandet af mindre viktiga tiensteförrättningar åt någon nära qvinlig anhörig, som då erhåller ett arvode af högst 300 fres.

I Norge användas qvinnor endast undantagsvis och då såsom föreståndarinnor för mindre postkontor.

I Nederländerna äfven i ringa utsträckning och till obetydliga förrättningar. Inom öfriga länder förekomma ej qvinnor i till postverket hörande befattningar.

St—

Kongressen i Genève 1877.

Det har varit rätt ofta taladt om »kongresser» i Genève och flera sådana hafva äfven kommit till stånd. Men denna gång var det hvarken en fredskongress — tvärtom ett upp-rop till strid — ej heller en samling af fornforskare — ehuru

det hvarom frågan gäller, är gammalt nog — som sammanträd i Genève. Det var »det brittiska, kontinentala och allmänna sedlighetsförbundet», som förlidet år i Genève samman kallade sina ledamöter till en kongress. Detta »sedlighetsförbund» torde vara föga känt i vårt land och innan vi öfvergå till en kort redogörelse för kongressens förhandlingar, torde rättast vara att meddela en liten skildring af förbundets uppkomst.

I England, der motsatsen mellan fattigdom och rikedom är så bjert, der eländet når en höjd, lyckligtvis ännu icke anad hos oss, på samma gång, som rikedomar hopa sig, till en grad, hvarom man här ej heller gör sig föreställning, har mer än en gång inträffat att man, just i följd af dessa skarpa motsatser, först fått upp ögonen för ett och annat samhälls- ondt, liksom man, med de der till buds stående rika hjälpmedel, icke dröjt att genast vidtaga åtgärder deremot. En qvinna, utgången ur en af Englands förnämligare familjer, och gift med rektor Butler, var den, som först vågade uttala sig mot hvad mången i tysthet beklagat. Fru Butler hade, genom mångårigt förutgående räddningsarbete bland de föraktade och fallna, förberedt sig på det kall hon nu iklädde sig. Hon var nämligen den första, som uppträdde mot den legaliserade skörlefnaden, hvarmed hon förstår dels det lagliga tillstånd till skörlefnads bedrifvande, som i vissa länder meddelas, dels det i de flesta länder införda skyddssystem, utgående på att genom preventiva åtgärder, riktade endast mot qvinnan, hindra osedlighetens för helsan menliga följder. År 1866 förordnades i England att i garnisons- och sjöstäder, offentliga qvinnor skulle på vissa tider underkastas läkarebesigtning och i fall af behof till sjukhus förpassas. Några år sednare, eller 1869 utsträcktes denna lag till större områden och fråga uppstod om att gifva den tillämpning öfver hela landet. I England, der den personliga friheten så högt skattas och så noga

värnas, uppstod, som man kunde vänta, ett utomordentligt missnöje häröfver. Fru Butler, som genom mångårigt räddningsarbete bland fallna qvinnor blifvit i stånd att bedöma denna lags verkan på dem det närmast angick, började då det arbete hon ännu fortsätter och hvori hon nu biträdes af tusentals hjälpare. Naturligtvis tänkte hon i början blott på sitt fädernesland, och stiftade der en förening, som hade till mål upphäfvandet af 1869 års lag. Men snart fann hon att det gällde mera än så. Hon insåg att man måste draga i härnad mot det onda i sin helhet, mot osedligheten i dess rot. Det är icke nog att stäcka det ondas vidare utbredande; det måste så vidt sig göra låter, bekämpas och tillintetgöras, och framför allt måste det *rätt betraktas*, det vill säga, som ett ondt, som kan afhjelpas, och icke som ett nödvändigt ondt, mot hvilket det icke lönar att strida. Men i striden mot ett ondt, som angriper hela menskligheten, måste också hela menskligheten deltaga. Derföre utsträckte fru Butler sin förenings område äfven till främmande länder, och gaf den det namn vi ofvan anförde. Inom kort tid hade sedlighetsförbundet anhängare i nästan alla europeiska länder, under det i Amerika dess grundtanke med stor ifver omfattades. Fru Butler gjorde en rundresa till de flesta hufvudstäder i Europa och förskaffade sig korrespondenter och förbindelser öfver allt. Slutligen beslöt förbundet att sammankalla en kongress, för att samfäldt utgifva föreningens program, jemte förslag till de åtgärder som kunde böra företagas. Denna kongress varade från d. 17 till d. 24 Sept. detta år. Äfven på Sverige hade fru Butler redan längesedan tänkt, och tillfölje af en varm uppmaning från henne lærer hafva utkommit den bok i ämnet som vi här nedan något utförligare skola omnämna.

I en af Mr. Testuz nyligen utgifven skrift, som vi härmedelst rekommendera till alla för saken intresserade, finner man utförligt de särskilda sektionernas beslut. Ur dem alla

framlyser hjert samma sak: den skärande orättvisa som i både moraliskt och juridiskt afseende består mellan bedömandet af mannens och qvinnans brott mot sedligheten, och behovet af en fullständig likställighet i detta afseende. Man finner bland annat att det måste gifvas länder, der en qvinna ej ens eger rätt att, för erhållande af uppfostringshjälp inför laglig domstol inkalla fadren till hennes oäkta barn, efter som kongressen beslutat att verka för detta mål; att det gifves lagstiftare, som varit så ömma om förförarens heder, att hans namn ej ens får offentligt nämnas, och så litet frågat efter den förfördas framtid och hennes barns, att de ej ens lemnat henne medel i händerna att *försöka* betrygga den. Genom outtröttliga bemödanden, massor af föredrag, ströskrifter, möten, tal, har fru Butler intresserat såväl Englands som fastlandets ädlaste män och qvinnor för sin sak, hvilket man af en blick på listan öfver medlemmarne af kongressens fem sektioner lätt kan finna. Kongressens första internationella session räknade 510 aktiva medlemmar af förbundet, tillhörande femton olika nationer, deputerade från en mängd föreningar i alla länder, hvaribland man finner sextio i England och det öfverraskande antalet af 1600 i Italien. Ingenstädes synes fru Butlers syftemål blifvit så väl uppfattadt som i detta land. Många statsmän och lärda hafva öfvergått på hennes sida, men det är i synnerhet de arbetande klasserna, som med hänförelse omfattat hennes idé. Det är också dem det närmast angår, ty det är bland deras döttrar den rekryteras, denna olyckliga armé, som kallas »besigtningskyldiga». Amerika var talrikt representeradt; från Europas öfriga länder, med undantag af Portugal, Sverge-Norge och Ryssland, hade äfven deputerade infunnit sig. Först utsågs en verkställande komité, hvarefter kongressens förhandlingar fördelades på fem sektioner, och det första allmänna mötet egde rum d. 18 September, då kongressen förklarades öppnad, med ett tal af f. d. engelske stats-

ministern Stansfield, kongressens president. Derpå följde ett tal af fru Butler, der hon med vanlig värma och hjertlighet uttalar sin förhoppning att de qvinnor, som verkligen vilja träda i Kristi fotspår, skola med allvar gripa detta verket an, ty det är härvidlag förnämligast kvinnorna som skola arbeta; det är deras sak det gäller, och de qvinnor, som redan deltaga i detta befrielsekrig, hafva, säger hon, identifierat sig med sina fallna systrar, och just deruti ligger deras styrka, deruti att de känna sina olyckliga systrars lidande, och att deras sak, genom dem fått en röst. Ingen qvinna kan numera, fortfar hon, undandraga sig detta arbete, utan att på samma gång göra sig saker till trolöshet mot bröder, män, söner, vänner. Frågan har icke blifvit löst och kan ej lösas af män allena: Guds egen röst kallar kvinnorna till deltagande häri; försumma de att hörsamma kallelsen, är detta en förbrytelse mot kommande släkten.

Sektionen för *helsovård* hade sitt första möte under presidium af Doktor Philippe de la Harpe, från Lausanne, hvars anförande gick ut på att bevisa att det s. k. skyddsystemet egentligen icke är något skydd alls, samt att det, antaget att det kunde göras alldeles fullkomligt, dock icke skulle medföra åsyftad verkan. »Om det kunde lyckas att medelst besigtningar och legaliserade, beständigt »purifierade» (!) *maisons de tolérance* helt och hållet utrota den sjukdom man så mycket fruktar, så att lasten tryggt kunde utöfvas, männe vi då», så slutade talaren, »skulle se omkring oss en frisk och kraftig befolkning? Visst icke; vi skulle öfver allt mötas af menniskor, vida mera både fysiskt och moraliskt försvagade än någon form af syphilis. kunnat göra dem».

Detta uttalande är ett af de märkligaste yttranden under hela kongressen. Afgifvet af en läkare af stort anseende, måste det vara icke ett blott hugskott, utan frukten af moget betänkande och noggranna undersökningar. Derigenom är också

domen fälld öfver hela systemet i sanitärt hänseende, och det egentliga stödet för deras argumenter, undanryckt dess försvarare. Ty dessa hafva alla förklarad det ur sanitär synpunkt icke blott berättigadt, utan så ytterst nödvändigt, att man derföre borde utan knot underkasta sig allt det onda som tillika medföljer det. Också uttalade sig kongressens helsevårdsafdelning temligen bestämdt i detta afseende. Dess paragraf 11 säger nämligen att det som skyddssystemet vill göra oskadligt är i sig sjelft »ett våldförande af alla grundlagar för helsevården.» Detta är ett oförblommeradt förkastande af allt som blifvit till samma systems försvar anfördt. Det är dock godt att någon har mod att tala rent språk, och *bestämdt* förkasta hvad ondt och orätt är.

Mycket annat af hvad vid kongressen förhandlades, skulle om utrymmet tilläte, vara ett nöje att anföra; men vi kunna så mycket hellre derifrån afstå, som den nya svenska tidskriften »Sedlighetsvännen», kommer att meddela största delen af kongressens förhandlingar.

Återstår nu blott att med några ord beröra hvad i öfrigt blifvit hos oss i saken åtgjordt. Det första var de nästan samtidigt utkommande ströskrifterna, »En röst i öknen», och »Samhällets kräftskada». Den förra, obetydlig till omfånget, innehöll endast en öfversättning af ett af fru Butlers mästerliga föredrag, under samma titel förut öfversatt på de flesta europeiska språk. Den andra, vidlyftigare, hvilken, som vi förut nämnt, på fru Butlers uppmaning utgafs, innehåller, utom en med afseende på svenska förhållanden skriven längre originaluppsats, öfversättningar af flera af fru Butlers tal, samt en temligen utförlig redogörelse för hennes verksamhet, öfversättning af en fransk ströskrift i samma ämne, af pastor Borel, notiser m. m. Bland dessa uppsatser förekommer oss det första af fru Butlers föredrag — som äfven är det första af alla dem hon hållit — att vara det yppersta, så i värma, som

form, ehuru visserligen eländet der i hela sin ryslighet stirrar emot oss. Boken anbefalla vi på det varmaste.

Dessa båda anonyma ströskrifter utkommo under föregående år. Sedermera framträdde pastorn vid reform. församling i Stockholm, Mr. Testuz, såsom målsman för sedlighetsförbundet, i det han först, i början af detta år, utgaf ofvannämnda öfversättning af Genèvekongressens beslut, derefter hållit ett föredrag i ämnet och kungjort programmet för ett *svenskt sedlighetsförbund*, hvilket redan vunnit många medlemmar, hvaribland *flera läkare*, samt slutligen grundat en *Månadsskrift*, »*Sedlighetsvännen*», hvilken, att döma af det första häftet synes med goda krafter komma att inom pressen föra sedlighetsförbundets talan. I sitt varma och så väl till form som innehåll utmärkta föredrag betonade pastor Testuz bland annat särskildt det märkliga förhållande, att då vi uppfostra våra döttrar i den största möjliga oskuld och renhet, då vi alla betrakta denna renhet, som det största möjliga goda och dess förlust nästan som en engels fall, vi dock ej tveka att kasta denna oskuldslilja i armarne på en »libertin», om en sådan vinner hennes tycke. Och huru lätt kan ej något sådant inträffa! Ty det finnes ingen som säger om en sådan man: »Detta är en man med dåliga seder, en man som förnedrar sig djupt, ohjelpigt, som du bör sky som pesten, hvars blotta närvaro är en förolämpning för dig.» Nej, ty denne man, ehuru moraliskt lika usel, som gatstrykerskan, är ändock öfverallt lika ansedd, lika väl emottagen — han är icke brännmärkt, han är icke »besigtningsskyldig»: han är fri att bland landets ädlaste, renaste döttrar välja den skäraste, ega henne och — förgifta henne.

Några dagar senare, höll den berömde folktalaren herr C. O. Berg för en talrik åhörarekrets ett föredrag i samma ämne, och det är att hoppas att allmänheten nu är så pass intresserad för saken, att de ädla personligheter, som gjort sig till dess målsmän, icke komma att sakna hvarken uppmuntran eller understöd.

Vi sluta vår redogörelse med att bifoga det svenska förbundets program och bedja våra läsare göra allt hvad de förmå för att befordra dess verksamhet och sprida kännedom om dess behjertansvärda syfte.

M.

Innehåll:

Carl v. Linné och hans fader, skildrade af hans bror	Sid. 1.
Om den gifta kvinnans eganderätt, af L. N.	» 10.
Vackra minnesvårdar	» 17.
Qvinnan och Postverket, af St.	» 23.
Kongressen i Genève 1877, af M.	» 26.

DEN BRITISKA, KONTINENTALA OCH ALLMÄNNA

FEDERATIONEN

för den allmänna sedligheten.

Denna federations program för Sverige kan sammanfattas sålunda:

Ur moralisk synpunkt:

Inför prostitutionens mer och mer hotande framsteg är det icke nog att arbeta på upphäfvandet af de lagar och förordningar, som i det närmaste kunna anses gifva lasten en officiell stadfästelse. Det är äfven af nöden att bilda en förening för att med ord och handling inverka på den allmänna opinionen. Man har härvid att bekämpa allt det förderfliga inflytandet af förslappade seder, oanständiga moder, dålig litteratur, och att motverka de allmänna fördömarne, synnerligast det orättvisa öfverseendet med mennens brott mot sedelagen.

Ur kristlig och filantropisk synpunkt:

Federationen skall verka till förmån för Räddningshem, Tillflyktsorter för värlösa unga kvinnor, till förbättrandet af deras ekonomiska ställning, och i allmänhet till beskyddandet af det svagare könet.

Federationens arbete, som måste utföras af både män och kvinnor, är rigtadt endast emot de missförhållanden, som äro hinderliga för ett folks sedliga utveckling. Barmhertigheten bör vara den förnämsta länken emellan alla de medlemmar utaf och vänner till vår förening, hvilka önska att vandra uti spåren efter Honom, som kommit för att uppsöka och frälsa det som var förtappadt.

De personer, som intressera sig för **Federationens** företag och önska medverka till det sammans förverkligande i Sverige, torde med snaraste, muntligen eller skriftligen, meddela sig med någon af undertecknade, samt uppgifva namn och adress:

dels för att Komitén må få ett ungefärligt begrepp om, med huru allmänt deltagande Federationens sträfvanden omfattas;

dels för att Komitén må kunna sända ledamöterna Federationens Tidskrift »Sedlighets-Vännen» och andra dess publikationer, som kunna komma att utgifvas.

Ledamot betalar 1 krona årligen.

Ledamöternas namn komma icke att offentliggöras.

Aug. Lindström.

Pastor.

Barnhusträdgårdsgatan, 25, 3 tr. upp.

Mottagningstid: 10—12.

Alfr. Testuz.

Pastor.

Barnhusträdgårdsgatan, 19, 3 tr. upp.

* Mottagningstid: 10—12.

Lina Berg, född Sandell.

Skeppsbron, 28.

Fru Andersson-Meijerhelm.

St. Humlegårdsgatan, 10.

Elsa Borg.

Förestånderska för Skyddshemmet,

28 Nya Gatan.

Tilläggsbladet, som gratis utdelas till prenumeranter å Tidskrift för Hemmet 20:de årg., kostar för enskilda köpare 50 öre.
